

A fény szimbolikája a Bibliában

KOCSIS IMRE

1957-ben született Jakab-szálláson. Egyetemi tanulmányait a budapesti Hittudományi Akadémián és Rómában végezte, 1983-ban szentelték pappá. Jelenleg a PPKE HTK Újszövetségi Szentírástudományi Tanszékének tanszékvezető professzora.

„Világosságom és
üdvösségem az Úr —
kitől félnék?” (Zsolt 27,1)

¹Rózsa Huba:
A Genesis könyve I.
Szent István Társulat,
Budapest, 2002, 100.

²Ezt a megjegyzést
persze az ókori világ-
képnek megfelelően kell
érteni! A görög szavak
sajátos jelentéséhez vö.
Varga Zsigmond:
Újszövetségi görög-
magyar szótár.
Református Zsinati Iroda

A fény témájának fontosságát jól mutatja az a tény, hogy mind a Biblia első könyvének első fejezetében, mind az utolsó könyvének utolsó fejezetében hangsúlyosan esik szó a fényről, illetve a világosságról. A szentírási cselekménysorozat azzal kezdődik, hogy Isten megteremti a fényt, s elválasztja azt a sötétségtől (Ter 1,3–5); a bibliai cselekménysorozat pedig azzal zárul le, hogy a teremtett világítók elvesztik szerepüket: „Nem lesz többé éjszaka, és nem szorulnak rá a lámpa világítására, sem a nap fényére. Az Úr, az Isten ragyogja be őket, és uralkodni fognak örökkön-örökké” (Jel 22,5).

Ez a most idézett mondat azért is érdekes, mert a fény-motívum kettős alkalmazása figyelhető meg benne. A fény egyfelől a fizikai fény, a világítótestek által közvetített fény, másfelől pedig Istennek életet és üdvösséget adó valósága. Az alábbiakban főleg erre a második szempontra összpontosítok. Mindazonáltal azt sem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy esetenként az égitestekkel kapcsolatos megjegyzéseknek is van vallásos tartalma. Jól megmutatkozik ez a Biblia elején található hatnapos teremtéstörténetben (Ter 1,1–2,4a), amely mind a fényt, mind a fényt árasztó égitesteket Isten alkotásai-ként mutatja be. Főképp az égitestek teremtéséről szóló szakasznál (Ter 1,14–18) figyelhető meg, hogy a leírásnak mítosz-ellenes célzata van. Az ókori Keleten ugyanis az égitesteket isteni lényeknek tekintették. A bibliai szerző ellenben nyomatékosan tudunkra adja, hogy ezek a sokak által imádatban részesített valóságok teremtmények, az egyetlen világfeletti Isten teremtményei. „A hatnapos teremtéstörténet... fényhordozásra korlátozza szerepüket, és helyzetük alárendelt. Feladatuk csupán az, hogy lámpásokként a világosság és sötétség megjelenését tudassák, és jelek az ünnepnapok, napok és évek számára. Az ember segítségükkel igazodik el az időben.”¹

Ugyancsak figyelemre méltó az a megjegyzés, amely az Újszövetség egyik iratában, a Jakab-levélben olvasható: „Minden jó adomány és minden tökéletes ajándék felülről van, a fények Atyjától száll alá, akiben nincs változás, sem váltakozásból eredő árnyék” (Jak 1,17). Bennünket mindenekelőtt a „fények atyja” (*pater fótón*) megnevezés érdekel. A fényeken itt az égitesteket kell érteni (vö. Jer 4,23), amelyeket Isten teremtett (Zsolt 135,7). A „váltakozás” (*parallagé*) és a „váltakozás” (*tropé*) szavak pedig asztronómiai szakkifejezések: az égitestek változó megjelenését jelölik, amely keringésükkel függ össze.² Ez a változó megjelenés — főleg a legjelentősebbnek tartott égitestre, a napra vonatkoztatva — a világosság és a sötétség folyamatos váltakozását eredményezi.

Isten viszont, mint az égítetek teremtője, messze fölöttük áll, mentes minden változástól és minden változás által előidézett árnyéktól. Ebből következik, hogy Tőle csak jó adomány származik. A különbséget így is meg lehetne fogalmazni: az égítetek „adománya” — amely nem más, mint a fény — időben korlátozott, Istennek az emberek javát szolgáló adományai viszont állandóak.

S ezen a ponton már el is érkeztünk a fény/világosság szimbolikus alkalmazásához. Ennek hátterében több tényező áll. Az első nyilván az a tény, hogy a fény, a tűző nap fénye a legalkalmasabb arra, hogy Istennek egyedülálló, mindent felülmúló dicsőségét szemléltesse. Ilyen értelemben veendő a 104. zsoltár elején olvasható magasztalás: „Áldjad, lelkem, az Urat! Uram, Istenem, mindennél nagyobb vagy! Főnségbe és méltóságba öltözől, a fény, mint köntös, úgy fog körül” (Zsolt 104,1–2). Hasonló módon mutatja be Habakuk könyve az Úr jövetelét (teofániáját): „Közeledik az Isten Támán felől, és Fárán hegyéről a Szent. Dicsősége elborítja az egeket, méltósága betölti a földet. Ragyogása olyan, mint a napfény, kezéből sugarak törnek elő, abban van ereje” (Hab 3,3–4). Külön említést érdemelnek azok a szövegek, amelyek Istent egész közvetlenül világosságnak nevezik: „örök világosság” (Bölcs 7,26); „Isten világosság, és nincs benne semmi sötétség” (1Jn 1,5). Míg a nap és az égítetek kisugárzása behatárolt, és egyszer véget fog érni (vö. Iz 60,19–20; Jel 22,5), addig Isten dicsőségének kiáradása abszolút és örökké tartó.

A szimbolikus alkalmazásban szerepet játszó második tényezőnek a fény jelentőségét tekinthetjük: biztosítja az életet és a helyes eligazodást, s egyúttal oltalmat nyújt. Az ember számára azonban az élet végső forrása, illetve a legfőbb oltalom és eligazodási pont maga Isten. Főképp a Zsoltárok könyvében fogalmazódik meg gyakran az a gondolat, hogy egyedül Istennek a világossága az, amelytől Izrael népe és az egyes hívő hathatós támaszt várhat. A sok érdekes és tanulságos kijelentés közül itt csak néhányat említek: „Seregek Ura, állíts helyre minket! Ragyogtasd ránk arcodat és megmenekülünk” (Zsolt 80,4). „Világosságom és üdvösségem az Úr — kitől félnék?” (Zsolt 27,1). „Küldd el világosságodat és hűségedet, hogy vezetőim legyenek, hogy vezessenek szent hegyedre, hajlékodba!” (Zsolt 43,3).

**„A nemzetek
világosságává tettelek,
hogy üdvösségem
eljusson a föld határáig”
(Iz 49,6)**

A fény-motívum átvitt értelmű alkalmazását illetően a Messiásról, illetve az eljövendő üdvösségközvetítőről szóló prófétai szövegek is nagy jelentőségűek. Izajás könyvének egyik híres messiási jövendölése így kezdődik: „A nép, amely sötétben jár, nagy fényességet lát. Akik a halál országának árnyékában laknak, azoknak világosság támad” (Iz 9,1). A sötétségből a világosságra való átmenet nem más, mint jelképes leírása az elnyomatást és a sanyargatottságot követő új állapotnak, amely a messiáskirály uralma által válik valósággá. Ugyanakkor Isten cselekvése is kiemelt, hiszen a szolgaság állapotának ő vet véget, s ő szünteti meg a háborút (vö. Iz 9,2–4).

Témánkra vonatkozólag Izajás könyvének második nagy részében, az úgynevezett Úr Szolgájáról szóló énekekben is találhatók figyelemre

³Az Úr Szolgájáról szóló énekek bővebb ismertetéséhez vö. Rózsa Huba: *Üdvösségközvetítők az Ószövetségben*. Szent István Társulat, Budapest, 2005, 195–208.

méltó kijelentések:³ „Én, az Úr, hívtalak meg az igazságban, én fogtam meg a kezéd, és én formáltalak. Megtettelek a népnél szövetségül, és a nemzeteknek világosságul” (Iz 42,6). „A nemzetek világosságává tettelek, hogy üdvösségem eljusson a föld határáig” (Iz 49,6). Míg az Iz 9,1-ben a világosság a Messiás uralmát jelképezi, addig az Úr Szolgájáról énekekben maga a Szolga, vagyis az üdvösségközvetítő jelenik meg világossággént.

Bizonyára mindannyiunk számára magától értetődő, hogy az Újszövetség Jézus Krisztusra vonatkoztatja ezeket a szövegeket. Először arról a szakasról érdemes szólni, amelyben Máté evangélista Jézus nyilvános működését vezeti be: „Amikor Jézus meghallotta, hogy Jánost börtönbe vetették, visszavonult Galileába. Elhagyta Názáretet, és a tenger melletti Kafarnaumba költözött, Zebulun és Naftali vidékére. Így beteljesedett Izajás próféta szava: »Zebulun és Naftali földje, a tenger menti út a Jordánon túl, a pogányok Galileája, a nép, mely sötétségben ült, nagy világosságot látott. Világosság támadt azoknak, akik a halál országában és árnyékában ültek.«” (Mt 4,12–16).

Máté számára Izajás jóvendölése több vonatkozásban is fontos. Mint-hogy a korabeli zsidó várakozás a Messiás nyilvános fellépését Jeruzsálemhez mint vallási központhoz kötötte, Jézus galileai tevékenységét messiásvoltával szembeni ellenérvként lehetett felhasználni. Ráadásul Galilea nem örvendett túl jó hírnévnek, mivel lakossága vegyes volt, s az ott lakó zsidók vallási szempontból műveletlenek és kevésbé buzgónak számítottak (vö. Jn 1,46; 7,52). Ám épp Izajás szövege bizonyíték arra, hogy Jézus galileai fellépése nagyon is megfelel Isten Messiással kapcsolatos tervének. Hiszen a Messiás küldetése a „sötétben élőkhez” szól: azokhoz, akik nélkülöznek Isten igazi ismeretét, illetve a bűn fájdalmas következményeit (magány, meghasonlás és a szenvedés különböző formái) viselik. Amikor Jézus a valóságilag jelentéktelennek tartott Galileában — főleg a társadalom megvetett rétegeihez fordulva — hirdette meg először Isten országának örömhírét és tette első csodáit, Isten „világosságát”, üdvözítő jelenlétét ragyogtatta fel azoknak, aki arra leginkább rászorultak.

„...világosságot adjon,
és lépteinket a béke
útjára irányítsa”
(Lk 1,79)

A világosság-motívum a Lukács-evangélium gyermekségtörténetének himnuszaihoz is nagy hangsúlyt kap. Mindenekelőtt a Zakariás ajkára adott, *Benedictus* néven ismert himnusz második fele emelhető ki, amelyben fiának, Keresztelő Jánosnak kitüntetett küldetéséről szól Zakariás: „Téged pedig, gyermek, a Magasságbeli prófétajának fognak hívni, mert az Úr előtt jársz majd, hogy előkészítsd útját, hogy az üdvösség ismeretét add népének bűnei bocsánatára, Istenünk könyörülő irgalmából, amellyel meglátogat minket a Magasságból Felkelő, hogy a sötétben és a halál árnyékában ülőknek világosságot adjon, és lépteinket a béke útjára irányítsa” (Lk 1,76–79).

Keresztelő János útkészítő tevékenysége abban áll, hogy ismertté teszi az üdvösség lehetőségét, amelyet Isten most a végidőben népének felajánl. Az üdvösség konkrétan a bűnök bocsánatát jelenti, amelynek alapja Isten „könyörülő irgalma”, vagyis a népe iránt tanúsított hűség szerete és együttérzése. Ezt az irgalmat konkrétan

„a Magasságból Felkelő” (*anatólé ex hüpszusz*) teszi megtapasztalhatóvá. Nem kétséges, hogy ez utóbbi kifejezés a Messiást jelöli. A háttérben olyan ószövetségi és egyéb Biblián kívüli zsidó szövegek (például Szám 24,17; Iz 9,1; Mal 3,20) állnak, amelyek a Messiás fellépését egy égitest felragyogásával szemléltetik. Érdemes felfigyelni arra, hogy Krisztus itt még csupán „felkelő napként” jelenik meg, vagyis eljövetele jelzi ugyan az üdvösség korának kezdetét, de nem azonos a vég-ső beteljesedéssel. Krisztus majd a húsvéti megdicsőülése után lesz „teljes fényében ragyogó nap”, amelynek világossága az örök életet biztosítja a benne hívőknek (vö. Mt 17,2; Jel 1,16; 22,5).

Simeon éneke, a *Nunc dimittis* szintén értékes és tanulságos kijelentéseket tartalmaz: „Most bocsásd el, Uram, szolgádat, szavaid szerint békében, mert látta szemem üdvösségedet, melyet minden nép színe előtt készítettél, világossággul a pogányok megvilágosítására, és dicsőségül népednek, Izraelnek” (Lk 2,29–32). A szöveg nemcsak a szép és tömör megfogalmazás miatt jelentős, hanem az egyetemes szemléletmódja miatt is. Míg Zakariás énekében a figyelem alapvetően Izraelre irányul, addig ez a himnusz nyíltan kimondja, hogy Jézus küldetése nemcsak a választott népnek szól, hanem a többi nemzetnek is. Ő a pogányoknak világossággul, Izraelnek pedig dicsőségül szolgál. A szöveg háttérében egyértelműen az Úr Szolgájáról szóló, fentebb említett jövendölések állnak, hiszen azokban is kifejezésre jut, hogy a Szolga küldetése Izraelnek és a pogány nemzeteknek egyaránt különleges haszonnal jár. Mindazonáltal a pogányok és a zsidóság különválasztása nem azt jelenti, hogy Jézus két, egymástól független küldetést töltene be. Az általa hozott világosság Izrael dicsőségeként ragyog fel először, hogy azután — mint kinyilatkoztatás — kiáradjon a pogányokra.

„Benne élet volt, s az élet volt az emberek világossága” (Jn 1,4)

⁴„Szavaid fénye világít, és tanítja a tudatlanokat. Szavad fáklya a lábam elé, világosság az utamon” (Zsolt 119,105).

A világosság témája a János-evangéliumban is nagyon hangsúlyos. A jánosi szövegek háttérében azonban nem a messiásra vonatkozó próféta jövendölések állnak, hanem azok az ószövetségi szövegek, amelyekben az Úr igéje és bölcsessége jelennek meg világossággként: olyan világossággként, amely a hívő ember számára biztos útmutatást ad,⁴ s amellyel szemben „tehetetlen a gonoszság” (Bölcs 7,30).

Mindenekelőtt a teológiai bevezetés szerepét betöltő Logosz-himnusz érdemel figyelmet, amelynek elején a világosság az Ige lényeges vonásaként tárul elénk: „Kezdetben volt az Ige, az Ige Isten-nél volt, és Isten volt az Ige, ő volt kezdetben Istennél. Minden általa lett, nélküle semmi sem lett, ami lett. Benne élet volt, s az élet volt az emberek világossága. A világosság világít a sötétségben, de a sötétség nem ragadta el. Föllépett egy ember, az Isten küldte, s János volt a neve. Azért jött, hogy tanúságot tegyen, tanúságot a világosságról, hogy mindenki higgyen általa. Nem ő volt a világosság, csak tanúságot kellett tennie a világosságról. Az igazi világosság, amely minden embert megvilágít, a világba jött” (Jn 1,1–10).

Az idézett szöveggel kapcsolatban főképp az élet és a világosság összekapcsolása, valamint a világosság és a sötétség ellentéte emelhető ki. Az Ige az életet, az élet teljességét birtokolja, amely fény mód-

jára kiárad a teremtményekre. Ezzel a világossággal szemben a sötétség tehetetlen, vagyis nem tudja legyőzni. Ezen a ponton szükségesnek látszik, hogy egy egzisztenciális kérdésre bővebben kitérjünk. A biblikus szakemberek körében vita tárgya, hogyan is kell az 1,5 mondatának görög szövegében szereplő „*katalambanó*” igét értelmezni. Három lehetőség is adódik: 1) befogadni; 2) felfogni; 3) megfogni, azaz rabul ejteni. Az első két értelmezésben azon van a hangsúly, hogy a „sötétség” elutasítóan viszonyult a „világossághoz”. A különbség csak abban áll, hogy az első magyarázati forma általános elutasítást tart szem előtt, míg a második magyarázat szerint értelmi be nem fogadásról van szó. A harmadik értelmezés szerint a „sötétség” nemcsak ellenállást tanúsított a „világossággal” szemben, hanem kifejezetten ellenséges volt vele szemben, s legyőzni igyekezett. Miként a fenti fordítás („A világosság világít a sötétségben, de a sötétség nem ragadta el”) mutatja, én ezt a harmadik értelmezési lehetőséget részesítem előnyben.⁵ Aláspontomat nemcsak a Bölcsesség könyvének fentebb idézett megjegyzése — az isteni világossággal szemben „tehetetlen a gonoszság” (Bölcs 7,30) — támasztja alá, hanem a János-evangélium hátralevő része is, amelyben egyértelművé válik, hogy a „sötétség” nemcsak elutasítóan viszonyul a „világossághoz”, hanem támadóan is. A gonoszság erői nem csupán elutasítják Jézust, hanem az életére törnek.

Az Ige által a „világosság” véglegesen megtörte a „sötétség” uralmát. Az embereknek tehát ezt a világosságot, vagyis az Igét, a megtestesült Igét kell követniük, s akkor a sötétség nem fog rajtuk úrrá lenni. Az Evangélium későbbi részében maga Jézus nevezi magát a „világ világosságának”, s egyben az általa közvetített fény következetes befogadására buzdít: „Én vagyok a világ világossága. Aki követ, nem jár többé sötétségben, hanem övé lesz az élet világossága” (Jn 8,12). „Már csak rövid ideig marad köztetek a világosság. Addig járjatok, amíg van világosságotok, nehogy elborítson benneteket a sötétség” (Jn 12,35–36).

⁵Hasonló álláspontot képvisel Farkasfalvy Dénes: *Testté vált Szó I.* Prugg Verlag, Eisenstadt, 1986, 48–49.

„Ti vagytok a világ világossága” (Mt 5,14)

Az Ószövetségben csak ritkán fordul elő, hogy a „világosság” motívumát Izraelre mint a választott népre alkalmazzák (Iz 60). Ezzel szemben az újszövetségi könyvek írói viszonylag gyakran nevezik az egyházat vagy az egyes keresztényeket világosságnak. Az egyházra való vonatkoztatást illetően mindenekelőtt a Jelenések könyvének egyik híres leírása emelhető ki: „Az égen nagy jel tűnt fel: egy asszony napba öltöztetve, lába alatt a hold, fején tizenkét csillagból korona” (Jel 12,1). Az egzisztenciális között teljes az egyetértés arra vonatkozólag, hogy az idézett mondat az egyházra vonatkozik: az egyházra, amely az ószövetségi választott nép szerves folytatása és kiteljesedése. Így a leírás az egyház különleges helyzetét és méltóságát mutatja be szemléletes módon.

A nap az a teremtmény, amely — miként fentebb utaltam rá — ragyogásával és fényével a legjobban érzékelteti Isten mindent felülmúló fenségét és dicsőségét. Mivel a „felöltöztetni” (*periballó*) ige szenvedő alakban áll, ezért ezt Istenre utaló szenvedő szerkezetnek (*passivum theologicum*) tekinthetjük. Így a mondat értelme: Isten az egyházat saját dicsőségével veszi körül és saját dicsőségében részesíti.

Mivel a holdat alapvetően az idő mércéjének és az idő váltakozása jelének tekintették, a „lába alatt a hold” kifejezés azt jelzi, hogy az egyház az idő váltakozása felett áll, bár nem teljesen független az időtől. A 12 csillag mind a tizenkét ószövetségi pátriárkára, mind a tizenkét újszövetségi apostolra utalhat.

Témánkat illetően egy másik jól ismert és jelentős szöveg a hegyi beszédben olvasható: „Ti vagytok a világ világossága. A hegyen épült várost nem lehet elrejtteni. S ha világot gyűjtának, nem rejtik a véka alá, hanem a tartóra teszik, hogy mindenkinek világítson a házban. Ugyanígy a ti világosságotok is világítson az embereknek, hogy jótetteiteket látva dicsőítsék mennyei Atyátokat!” (Mt 5,14–16).

„A ti vagytok a világ világossága” kijelentés a Máté-evangélium egészében szoros összefüggésben áll a 4,16-tal, amely — miként fentebb szó volt róla — Jézusról állítja, hogy világosságot hozott a sötétségben élőknek. A tanítványok feladata tehát a legszorosabban kapcsolódik Jézus küldetéséhez. A tanítványok azt a fényt sugározzák tovább, amelyet Jézus hozott a földre. Sőt a tanítványok által Jézus fényének az egész világra el kell jutnia.

Fontos hangsúlyozni, a szakasz tartalma egyaránt vonatkozik az egyházra és az egyes keresztényekre. Nem kétséges, hogy a „hegyen épült város” kifejezés az egyházat jelöli, amely saját magára vonatkoztathatja azt a prófétai jövendölést, amely eredetileg a hegyre épült Jeruzsálemre vonatkozott: „Kelj föl, ragyogj föl, mert elérkezett világosságod, és az Úr dicsősége felragyogott fölötted! Mert még sötétség borítja a földet és homály a nemzeteket, de fölötted ott ragyog az Úr, és dicsősége megnyilvánul rajtad. Népek jönnek világosságodhoz, és királyok a benned támadt fényességhez” (Iz 60,1–3).

„...hogy jótetteiteket
látva dicsőítsék
mennyei Atyátokat!”
(Mt 5,16)

A szakasz utolsó mondata az egyes keresztények sajátos küldetését fogalmazza meg: a „jó tettek” által világosságot kell közvetíteniük mások felé. A „jó tettek” (*kala erga*) a zsidó szóhasználatban az irgalmasság cselekedeteit (betegek látogatása, idegenek vendéglátása, alamizsna stb.) jelenti. Ez az értelem nyilvánvalóan itt is jelen van, főleg, ha figyelembe vesszük, hogy az utolsó ítéletről szóló leírásban (Mt 25,35–36) az ítélet mércéjét éppen az irgalmasság cselekedetei képezik. A hegyi beszéd egészét szem előtt tartva azonban a „jó tettek” nem korlátozhatók az irgalmasság cselekedeteire, hanem általánosan a keresztény magatartásra értelmezendők. Tartalmukat konkrétan a boldogmondások, illetve az antitézisek határozzák meg. A tanítványok világossága akkor válik valóban „ragyogóvá”, ha lélekben szegényként, szelíden, irgalmasan, a béke munkásaként az üldöztetést is vállalva és az ellenség felé is szeretetet tanúsítva elkötelezik magukat az „igazságnak”, vagyis Isten akaratának.

Az a gondolat, hogy a keresztényeknek a fény szerepét kell betölteniük a világban, a levélirodalomban is gyakran megfogalmazást nyer. Itt csupán egyetlen példát említek, és pedig az Ef 5,8–14 szövegét:⁶ „Valaha sötétség voltatok, most azonban világosság az Úrban. Éljetek úgy, mint a világosság fiai. A világosság gyümölcse csupa jószág, igazságosság és egyenesség. Azt keressétek, ami kedves az

⁶Egyéb példák:
1Tessz 5,4–8; 2Kor 4,6;
Róm 13,11–14;
Kol 1,12–13; 1Pét 2,9.

Úr szemében. Ne legyen részetek a sötétség meddő tetteiben, inkább ítéljétek el őket. Amit ugyanis titokban tesznek, azt még kimondani is szégyen. Mindarra, amit elítéltek, fény derül, s ami így világossá válik, fényforrás lesz. Ezért mondják: Ébredj, aki alszol, támadj fel a halálból, és Krisztus rád ragyog.”

Ebben a szövegben is jól kifejezésre jut a keresztények világosságolta, amely egyszerre adomány és feladat. Adomány, mert nem természetes énjükből fakad — régebben „sötétség” voltak —, hanem Krisztus megváltásából, illetve a Krisztussal való közösségükből, miként azt a „világosság az Úrban” kifejezés mutatja. Feladat, mert a „világosság fiaként” ezt a Krisztushoz tartozást meg kell őrizni, és a külvilág felé meg kell mutatni.

A „világosság gyümölcse”

Külön említésre méltók a „világosság fiai” és a „világosság gyümölcse” kifejezések. Az első a „világossághoz”, vagyis az Istenhez és Krisztushoz való tartozást jelöli (vö. Lk 16,8; Jn 12,36; 1Tess 5,5), a második pedig ennek természetes következményét. A „gyümölcs” szó használata eszünkbe juttathatja a Gal 5,22-ben olvasható a „Szentlélek gyümölcse” kifejezést, már csak azért is, mert egyes ókori szövegtanúkban ez utóbbi szófordulatot találjuk.⁷ A „Szentlélek gyümölcse” azokat az erényeket jelöli, amelyeket a bennünk lakozó Szentlélek alakít ki bennünk. A „világosság gyümölcse” is hasonló értelmű: ha eltölt bennünket Krisztus világossága, amelyet a Szentlélek közvetít számunkra, akkor ez alapvetően meghatározza gondolkodásunkat és magatartásunkat, vagyis a „jószág, igazság és egyenesség” lesz életünk jellemzője. S a keresztények életében láthatóvá váló világosság egyszersmind folytonos vád a sötétségben élő embertársak felé. Persze ennek a vádnak nem az elítélés a végső célja, sokkal inkább a megtérésre való ösztönzés. A hívő keresztény jól tudja, hogy az életében feltáruló világosság nem kizárólag saját erőből keletkezett, hanem Krisztus Szentleke által, éppen ezért minden erejével arra kell figyelmeztetnie és abban kell segítenie nem hívő társait, hogy ők is megtapasztalhassák Krisztus „ragyogásának” új életre keltő hatását. Minden bizonnyal erre vonatkozik a szóban forgó szakasz végén található formula, amelyet a szerző idézetként vezet be: „Ezért mondják”. Mivel az idézett mondat sem az Ószövetségben, sem egyéb általunk ismert zsidó iratban nem található, ezért olyan keresztény formulának tarthatjuk azt, amelyet a keresztelés során használtak.⁸ Persze a formula — „Ébredj, aki alszol, támadj fel a halálból, és Krisztus rád ragyog” — nemcsak missziós célzatú, vagyis nemcsak arra vonatkozik, hogy a keresztényeknek Krisztus világosságát kell sugározniuk mások felé, hanem maguknak a keresztényeknek is felszólítást tartalmaz. Ha esetleg gyengülni kezd bennük a fény, vagyis halványabbá válik a világosság — talán ki is alszik —, mindig van lehetőségük újakezdesre. Krisztushoz fordulva a fény-sugarat mindig újra lehet ébreszteni. Senki sincs tehetetlenül alávetve a sötétségnek, de fontos, hogy folyamatosan ellene tudjunk mondani a sötétség világának, és engedjük, hogy Krisztus fénye töltse be életünket. A húsvéti vigília szertartásának első része, a fény-liturgia éppen ezt a valóságot juttatja szemléletesen kifejezésre.

⁷Chester Beatty papirusz (kb. 200), valamint a „koiné” megnevezéssel illetett kódexcsoport, amely főleg 6–9. századi kódexeket tartalmaz.

⁸Vö. Romano Penna: *La Lettera agli Efesini*. EDB, Bologna, 1988, 220.